

РЕЦЕНЗИЯ

Върху дисертационен труд за получаване на образователна и научна степен „Доктор“.

Автор на дисертационния труд: **маг. инж. Васил Любенов Канисков**

Тема на дисертационния труд: **„Създаване, изследване и прилагане на основни формологични принципи в процесите на съвременно обучение по скулптура“**

Рецензент: доц. Христо Добаров

- **Актуалност на разработвания в дисертационния труд проблем.**

Дисертационният труд е актуален и оригинален, защото е свързан с изследване на формологични принципи в съвременното обучение по скулптура, търсейки начини за усъвършенстване на тяхното приложение и в изкуството като цяло, което води до все по-пълно научно обяснение на процесите свързани с художественото претворяване на формите от творците.

Като научно и приложно изследване разработката разкрива една нова страна на този проблем, разглеждаща и въздействието на вътрешните и глобални процеси в художественото претворяване на формите.

Разгледани от тази гледна точка формите и формологичните принципи приложени в съвременното обучение по скулптура са недостатъчно изследвани като динамика и развитие, още по-вече, че те са подложени на едно постоянно отдалечаване от лоното на научното познание въобще – не поради тяхната ненаучност, а поради едни случайно допуснати, но трайно наложени лингвистични проблеми между науката и изкуството. В този смисъл, този проблем е от изключително значение, не само в изкуството и в науката, но и още в началото на процесите на съвременното обучение по скулптура при творческо претворяване на формите.

Затова разработването и предлагането на такъв дисертационен труд е не само актуален, но и полезен за науката, изкуството, както и за обучението на студентите в практиката на творческите процеси за претворяване на формите.

- **Степен на познание и състоянието на проблема и творческа интерпретация на литературния материал.**

Направено е изследване на проблемите свързани със състоянието на формата и формологични принципи в т.ч. и теоретичните основи на процесите в съвременното обучение по скулптура. Анализирани са достигнатото досега в тази научно приложна-област и на базата на аналитични изводи са формулирани нерешените проблеми. От този комплекс от нерешени проблеми и задачи, проблема е сведен и конкретизиран само до създаване, изследване и прилагане на основните формологични принципи в процесите на съвременно обучение по скулптура. Смятам, че така формулираната цел напълно отговаря на разработката в дисертационния труд. Включва изцяло същността на извършената работа за аналитично изследване на подходите за създаване, изследване и прилагане на основните формологични принципи в процесите на съвременно обучение по скулптура.

Дисертационният труд е разработен в добра последователност както по отношение на структурата, така и насока на обхвата на включения в него материал.

Структуриран е в четири глави както следва:

Глава I. Състояние, същност и развитие на проблема за формата.

Глава II. Теоретико-методически изследвания на Формологията и формологичните аксиоми свързани с формата.

Глава III. Методика за изследване и усъвършенстване на основните формологични принципи в процесите на съвременно обучение по скулптура.

Глава IV. Експериментално изследване на прилагането на методиката за изследване и усъвършенстване на основните формологични принципи в процесите на съвременно обучение по скулптура.

Дисертационният труд в този вид, ред и последователност, напълно изчерпва зададеното условие да отговаря на изискванията за получаване на образователната и научна степен „доктор“. Оценката ми е, че докторантът много добре познава състоянието на проблемите на формата и свързаните с нея формологични принципи, както и приложението им в процесите на съвременно обучение по скулптура. Докторантът изключително добре, строго научно аналитично и творчески оценява и интерпретира обзорно-информационния материал, въпреки неговата историческа обемност, но и същевременно съвременна-научна недостатъчност. При това, от този голям обем информация, той много добре е конкретизирал задачите, свеждайки ги само до създаване и прилагане на формологичните принципи в съвременното обучение по скулптура.

- **Съответствие на избраната методика на изследване с поставената цел и задачи на дисертационния труд.**

Правилно е избрана методиката за изследване. Подходяща е и отговаря на изискванията за такъв вид материал свързан със създаване, изследване и прилагане на основните формологични принципи в процесите на съвременно обучение по скулптура. С нея се дава отговор на поставената цел, както с избора на задачите за решаване, така и с тяхната сложност, обхват и последователност на разработване. Добре са изследвани и анализирани съвременните теоретико-методически проблеми на формата и формологичните принципи. Въз основа на тях са определени и описани методическите изисквания и тенденциите за развитие и роля на формата и основните формологични принципи в изкуството и науката като цяло, както и конкретно в процесите на съвременно обучение по скулптура в изящното изкуство. В зависимост от особеностите на развитието на подходите и методите на създаване и изследване на основните формологични принципи е предложена и методическа последователност на изследването. На тази база успешно са формулирани и основните задачи съдържащи същността на дисертационния труд. Добре са изяснени теоретико-методологическите аспекти за решаване на проблема, включително, необходимост от прилагане на създадените основни формологични принципи в процесите на съвременно обучение по скулптура, избор на подход за решаване, субективни и обективни фактори и пр. Теоретически е обоснован изборът на подхода на промените в процесите на съвременното обучение по скулптура и възможността за въвеждане и успешно прилагане на основните формологични принципи в тези процеси на обучение. Правилно са формулирани изискванията и възможностите за

експериментирание на методиката за създаване, изследване и прилагане на основните формологични принципи в процесите на съвременно обучение по скулптура. При това реализацията на методиката и изискванията по отношение на условията на нейното приложение и очакваните ефекти от използването ѝ показват, че нейният избор е правилен. Сполучливи са изводите, оценките и доказателствата, както по отделните глави, така и като цялостно представяне. За решаването на отделните задачи при разработването на дисертационния труд е използван богат информационен материал.

- **Оценка на естеството и достоверността на материала.**

Достоверността на материала върху които е изграден дисертационния труд се базира на реални проблеми от изобразителното изкуство, науката и процесите на съвременно обучение. При това, при новите условия на сближаване в науката и изкуството, цялостното им решаване води до по-голям ефект. Защото заедно с развитието на научното познание за света и Природата, се развиват и творческите подходи при претворяване на формите във Всемира от творците.

Решаването на проблемите придобива все по-голяма значимост, естеството на която зависи както от новите научни открития, така и от новите постижения в изкуството при претворяване на формите от многопластовата и многоизмерима дълбочина на Всемира. Там където се достигат целите в науката и изкуството, там те се сближават и сливат, благодарение на единните и еднакви формологични принципи.

- **Приноси на дисертационния труд.**

Приносните моменти се свеждат до: **доказване с нови средства на съществени нови страни в съществуващи научни проблеми и теории.**

Характерът им се свежда до научно-приложни и приложни приноси, както следва:

5.1. Научно-приложни приноси.

1. Разработен е методически подход за предварително изследване на основните формологични принципи в процесите на съвременно обучение по скулптура.

2. Разработена е матрицата за анализ на съществуващите учения за формата и формологичните аксиоми свързани с формата.

3. Извършен е критичен теоретичен сравнителен анализ на методите за създаване, изследване и усъвършенстване на основните формологични принципи в процесите на съвременно обучение по скулптура.

4. Обоснован е експертно-аналитичният подход при събиране на данни за изследването на художествените форми, тяхното обработване и взимането на рационални решения в комбинация с интуитивен и логически процес за усъвършенстване на основните формологични принципи при претворяване на конкретни художествени форми, в процесите на съвременно обучение по скулптура.

5. Разработен е методически подход за изследване и усъвършенстване на основните формологични принципи в процесите на съвременното обучение по

скулптура, подходящ за процесите на съвременно обучение по скулптура при претворяване на художествени форми.

6. Разработена е методика за изследване и усъвършенстване на основните формологични принципи в процесите на съвременното обучение по скулптура, която определя методическата последователност на съдържанието на всеки един от етапите на изследване, анализиране и усъвършенстване.

7. Разработени са модели на методическия подход.

5.2. Приложни приноси.

1. Разработени са документи за събиране на необходимата изследователска информация – изследователски карти, матрици, блок-схеми на изследване и управление, с които се улеснява процеса на използване и прилагане на методиката.

2. Разработена е методическа последователност от управляващи експертни въздействия при използване на методиката, чрез която е оптимизиран процеса на експериментирането и използването.

3. Експериментирана е разработената методика в процесите на съвременно обучение по скулптура при студентите от II курс, специалност „Скулптура” на Национална Художествена Академия – София, като по този начин е доказана нейната практическа приложимост за усъвършенстване на учебния процес при претворяване на художествени форми в съвременното обучение по скулптура, чрез използване на основните формологични принципи.

4. Разработената методика може да се прилага с еднакъв успех във всеки един клон от изобразителното изкуство. Освен в Изкуството, същата методика може да се ползва и в другите клонове на научното познание и в науката като цяло.

Характер на приносите

Приносите имат научно-приложен и приложен характер. Те са от такова естество, че освен теоретичната им полезност могат да се ползват и в практиката. Тяхната приложимост безспорно ще бъде полезна за изобразителното и приложно изкуство, както и в науката.

Значимост на приносите.

Приносите са значими и за науката и за практиката. Те ще доведат до разширяване на познанията в обширни области на изкуството при творческо създаване на формите, чрез едно научно осветляване на процесите в съвременното обучение по скулптура. От там се стига и до повишаване ефективността на методиката за изследване и усъвършенстване на основните формологични принципи, а това несъмнено е и с голяма теоретико-практическа полезност на дисертационния труд.

• Оценка за степента на лично участие на докторанта в приносите.

Моята оценка е, че дисертационния труд и приносите са лично дело на докторанта под ръководството на неговият научен ръководител. Научно-приложните и приложните приноси са експериментирани в учебния процес при обучението по

„Формология“ на студентите специалност „Скулптура“ на Национална Художествена Академия – София. Те са достатъчни за това изследване и ще обогатят знанията в областта на изящните изкуства, изкуството, науката и педагогиката.

- **Преценка на публикациите по дисертационния труд.**

Представени са общо осем публикации, като преценявам че всичките са свързани с дисертационния труд. Две от тях са авторски книги, като третата е сборник от научни статии на английски език с още 11 известни имена на български автори в областта на науката, изкуството и културата. Другите три са научни доклади изнесени на международни конференции, като един от тях е свързан с културните прояви на община Кърджали. Останалите две публикации са на интернет адреси. Приемам направените публикации като част от дисертационния труд.

- **Използване на резултатите от дисертационния труд в научната и социалната практика.**

Няма, до този момент, официално приложени документи за използване на резултатите в процесите на съвременно обучение по скулптура, но се знае, че са използвани и в предстоящия учебен семестър те ще се използват в учебния процес при провеждане на лекционните и практически учебни занятия със студентите от II курс спец. „Скулптура“ по дисциплината „Формология“. Изводите и постановките ще се използват като основа за продължаване на научната работа по усъвършенстване на процесите на съвременно обучение по скулптура.

- **Автореферат.**

Авторефератът е направен съгласно изискванията на закона за развитие на академичния състав в Р България и Правилника за приложението му на Национална Художествена Академия - София, за получаване на образователна и научна степен „доктор“. Съдържа всички постановки и изисквания на Закона и Правилника.

- **Мнения, препоръки и бележки.**

Към така представения дисертационен труд имам следните препоръки и забележки:

- Допуснати са технически грешки, с отстраняването на които дисертационния труд ще спечели.
- Обемът на готовия дисертационен труд с приложението е впечатляващ, но би могъл да се редуцира до по малък.
- Докторантът да продължи работата по усъвършенстване на методиката за приложението на основните формологични принципи в процесите на съвременно обучение по скулптура.
- Докторантът да продължи работата по прилагане на методиката и в другите клонове на изкуството (като нов научен труд), както и в други научни направления (напр. педагогика)

- **Заклучение.**

В заключение искам да споделя няколко мои лични разсъждения върху проблемите, изследвани в дисертационния труд на инж. Васил Канисков.

От “древността” до наши дни преодоляването на полярността или Пътят през дуалността към монадата (откровение - просветление - осъзнаване) е белязан от сетивата. Сетивата регистрират информация. Мозъкът преработва тази информация в модел. Резултатът (моделът) ще наречем засега образ. Можем да дефинираме образа като съзнателна и индивидуална, субективна ре-акция (ре-флексия) на енерго-информационен процес ЕИП. Множествеността на конотациите е зашеметяваща.

форма
реалност
образ
пространство
време
граница
знание
проекция
смисъл
символ
знак

Употребявам тази синтагма като илюстрация на процеса. Форма ин-форма. ИНФОРМАЦИЯ.

Дисертацията на инж. Васил Канисков „Създаване, изследване и прилагане на основни формологични принципи в процесите на съвременно обучение по скулптура“ е поредният, много добър опит за използване на линейния език за описание, изследване и преформатиране на творческия акт. АКТ-Ф-АКТ. Употребих „опит“ в кавички защото не можем да допуснем, че това е възможно въобще. Както не можем да заявим, че сме прочели Библията или сме открили законът на Сътворението. Защото сме изправени пред процес-акт, а сетивата ни регистрират факт, форма. Образът като резултат на съзнателно волево действие на обработка на ин-формацията, което изисква преодоляване на границата. Граница-форма. Емоционално-интелектуално. Границата като сетивност. Границата като връзка. Границата като събитие. Образът (реалността) ни свързва и разделя на гледащи и виждащи. Образът притежава двойствена перформативна природа. Можем да кажем, че природата на образа е екзотерична и езотерична. Опасявам се, че рецензията би станала по-обемиста от дисертационния труд и затова ще се опитам да бъда кратък.

Поздравявам автора за неговото усилие, воля, организация, методичност и дългогодишен труд за събирането, обработването и предефинирането на знанието, което единствено би могло да ни преведе ОТВЪД. Общо взето това е много трудно начинание, особено когато

за целта се използва обикновения линеен език за описание на нелинейни (многолинейни) процеси. Изкуството е формален език, за чието обслужване се изисква създаването на частен (мета-език). Този мета-език бихме могли да наречем и прото-език. Езикът преди „Вавилон“. „Вавилон“ е символ-граница както на предезиковото, така и на езиковото общуване. „Вавилон“ е теорема от Божественото знание (ТЕОРИЯ).

Окончателното ми заключение е положително и давам МНОГО добра оценка на докторанта. Докторантът убедително доказва, че притежава знания и използва съвременни изследователски методи в научното изследване на такива проблеми каквито са формата и формологичните принципи.

Предлагам на членовете на научното жури да присъдят на маг. инж. Васил Любенов Канисков образователна и научна степен „Доктор“ по научна специалност 05.08.04 „Изкуствознание и изобразителни изкуства“

Рецензент: доц. Христо Добаров

13.04.2013

София